

Ο τρόπος Κοινωνίας δια της λαβίδος

[Ορθοδοξία](#) / [Θεολογία](#) / [Θρησκευτική Ζωή](#)

[Παναγιώτης Σκαλτσής, Καθηγητής Τμήματος Θεολογίας Α.Π.Θ.](#)

Έννοια και προτύπωση της λαβίδος

Η λέξη «λαβίς», εκ του ρήματος λαμβάνω, σημαίνει το εργαλείο με το οποίο πιάνεται κάτι, π.χ. τσιμπίδα[1]. «Είναι το μακρόν επιχρυσωμένον η επάργυρον κοχλιάριον, διά του οποίου ο ιερεύς μεταδίδει εις τους πιστούς την θείαν κοινωνίαν υπ' αμφοτέρα τα είδη»[2].

Στη λειτουργική πράξη εισήλθε από την Παλαιά Διαθήκη, και δη από την οπτασία του Ησαία, ο οποίος έλαβε το προφητικό χάρισμα με τον αναμμένο άνθρακα που ένα των Σεραφείμ πήρε διά της λαβίδος στο χέρι του από το θυσιαστήριο και το τοποθέτησε στο στόμα και τα χείλη του προφήτη[3]. Η πράξη αυτή προεικονίζει τη θεία μετάληψη· «Όπως ακριβώς ένα από τα Σεραφείμ πήρε τον άνθρακα και τον έδωσε στον Ησαία, έτσι ακριβώς και οι ιερείς παίρνουν τον άρτο, δηλαδή το σώμα του Δεσπότη Χριστού και το μεταδίδουν στο λαό» («Όσπερ Σεραφείμ έλαβε τον άνθρακα και δέδωκε τω Ησαία, ούτως και οι ιερείς λαμβάνουσι τον άρτον, ήτοι το Δεσποτικόν σώμα και διδόασι τω λαώ»)[4]. Έτσι ο όρος «λαβίς» έγινε γνωστός σε όλη την ιστορία της λειτουργικής - ευχαριστιακής ζωής της Εκκλησίας,

νοούμενος όμως σε πρακτικό επίπεδο κατά εποχές διαφορετικά, μέχρις ότου επικρατήσει με την μορφή που και στις μέρες μας γνωρίζουμε τη λαβίδα, δηλαδή αυτήν του κοχλιαρίου.

Η Κοινωνία των Αποστόλων

Σύμφωνα με την Καινή Διαθήκη κατά το τελευταίο δείπνο, τον μυστικό δείπνο, ο Χριστός μετέδωσε το σώμα και το αίμα Του στους Αποστόλους, ως εξής: *«Εσθιόντων δε αυτών λαβών ο Ιησούς τον άρτον και ευχαριστήσας έκλασε και εδίδου τοις μαθηταίς και είπε· λάβετε φάγετε· τούτό εστι το σώμά μου· και λαβών το ποτήριον και ευχαριστήσας έδω-κεν αυτοίς λέγων· πίνετε εξ αυτού πάντες· τούτο γαρ εστι το αίμά μου»*[5]. Από την περιγραφή αυτή φαίνεται ότι πρώτα έγινε η μετάδοση του άρτου και στη συνέχεια η μετάδοση του οίνου. Το «λαβών» παραπέμπει στην διά των χειρών μετάδοση. Έτσι ιστορείται και στη βυζαντινή τέχνη - αγιογραφία, η μαρτυρούμενη από τον 6ο μ.Χ. αι. Κοινωνία των Αποστόλων. Από τον 11ο δε κυρίως αι., εντός της κόγχης του ιερού Βήματος, φαίνεται ότι ο Χριστός προσφέρει ξεχωριστά τον άρτο και ξεχωριστά το ποτήριο. Οι Απόστολοι είναι διηρημένοι σε δύο εξάδες. Από δεξιά ο Χριστός δίνει στο χέρι του καθενός που προσέρχεται την μερίδα του άρτου. Ο Χριστός πάλι από αριστερά κοινωνεί την άλλη εξάδα προσφέροντας στον καθένα το τίμιον αίμα με το ποτήριο[6]. Σε παραστάσεις του 16ου αι. ο Χριστός φέρεται να κοινωνεί τους Αποστόλους με λαβίδα.

Η διά της λαβίδος των χειρών Κοινωνία και η κεχωρισμένη μετάληψη των Τιμίων Δώρων

Οι Χριστιανοί των πρώτων αιώνων κοινωνούσαν κατά τα πρότυπα του μυστικού δείπνου, πρώτα δηλαδή τον άρτο και εν συνεχεία τον οίνο. Αυτό το πρότυπο υπονοεί και το κείμενο της Διδαχής Αποστόλων (1ος μ.Χ. αι.), όπου σημειώνεται το εξής: *«Μηδεὶς δε φαγέτω μηδέ πιέτω ἀπὸ τῆς εὐχαριστίας ὑμῶν, ἀλλ’ οἱ βαπτισθέντες εἰς ὄνομα Κυρίου»*[7]. Στην Απολογία του αγίου Ιουστίνου, φιλοσόφου και μάρτυρος (2ος αι.), οι διάκονοι φέρονται να μεταλαμβάνουν τον καθένα από τους παρόντες *«ἀπὸ τοῦ εὐχαριστηθέντος ἄρτου καὶ οἴνου καὶ ὕδατος, καὶ τοῖς οὐ παρούσι ἀποφέρουσι»*[8]. Είναι σαφής η προσφορά του άρτου και του οίνου χωριστά. Το νερό παραπέμπει στην ανάγκη του να είναι ο οίνος κεκραμένος, αλλά και στο γεγονός σύμφωνα με το οποίο κατά τη σταύρωση του Ιησού *«εἰς τῶν στρατιωτῶν λόγχῃ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν ἐνυξέ καὶ εὐθέως ἐξήλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ»* [9]. Ανάλογες είναι και οι πληροφορίες από την Αποστολική Παράδοση του αγίου Ιππολύτου Ρώμης[10]. Κατά τον Ευσέβιο Καισαρείας (3ο με 4ο αι.) ο Επίσκοπος Ρώμης Ξύστος (258 μ.Χ.) αφηγούμενος την μετάνοια ενός αιρετικού αναφέρει ότι: *«Ἄκουσε τῆς θείας Λειτουργίας, συνέψαλλε τὸ Ἀμήν, συμμετείχε στὴν τράπεζα καὶ πρότεινε τὰ χέρια του γιὰ νὰ υποδεχθεῖ τὴν ἀγία τροφή» («Εὐχαριστίας γὰρ ἐπακούσαντα καὶ συνεπιφθεγξάμενον τὸ Ἀμήν, καὶ τραπέζῃ παραστάντα καὶ χεῖρας εἰς ὑποδοχὴν τῆς ἀγίας τροφῆς προτείναντα...»)*[11].

Σύμφωνα με τις Διαταγές των Αγίων Αποστόλων, κείμενο της Αντιοχειανής παράδοσης του τέλους του 4ου μ.Χ. αι., κατά τη θεία Κοινωνία η τάξη προέβλεπε *«Ὁ μὲν ἐπίσκοπος νὰ δίνει τὴν προσφορά - ἄρτο λέγοντας· Σῶμα Χριστοῦ, καὶ αὐτὸς ποὺ τὴ δέχεται νὰ λέγει· Ἀμήν. Ἐπειτα ὁ διάκονος νὰ κρατᾷ τὸ ποτήριο καὶ καθὼς τὸ δίνει νὰ λέγει· Αἷμα Χριστοῦ, ποτήριο ζωῆς. Καὶ αὐτὸς ποὺ πίνει-κοινωνεῖ νὰ λέγει· Ἀμήν» («Ὁ μὲν ἐπίσκοπος διδὼ τὴν προσφορὰν λέγων· Σῶμα Χριστοῦ. Καὶ ὁ δεχόμενος λεγέτω· Ἀμήν. Ὁ δὲ διάκονος κατεχέτω τὸ ποτήριον καὶ ἐπιδιδούς λεγέτω· Αἷμα Χριστοῦ, ποτήριον ζωῆς. Καὶ ὁ πίνων λεγέτω· Ἀμήν»)*[12]. Και ο Μέγας Βασίλειος αναφέρεται στην κρατούσα, την εποχή εκείνη, τάξη σύμφωνα με την οποία ο κοινωνῶν δεχόταν από τον λειτουργό ιερέα την μερίδα στην παλάμη του, κι εκείνος την έθετε *«τῷ στόματι τῆς ἰδίας χειρὸς»*[13].

Στην ίδια πράξη αναφέρεται και ο άγιος Κύριλλος Ιεροσολύμων, ο οποίος γνωρίζει την Ιεροσολυμητική τάξη και προφανώς τη θεία Λειτουργία του αγίου Ιακώβου. *«Καθὼς προσεγγίζεις, λέγει γιὰ τὸν πιστό, νὰ μὴν προσέρχεσαι με ἀπλωμένα τὰ χέρια, οὔτε με διηρημένα τὰ δάκτυλα. Ἀλλὰ ἀφοῦ κάνεις τὴν ἀριστερὴ παλάμη θρόνο στὴ δεξιὰ, σαν νὰ πρόκειται νὰ υποδεχτεῖς βασιλιά, καὶ ἀφοῦ κάνεις κούπα τὴν παλάμη σου δέξου τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Πρόσελθε ἔπειτα καὶ στὸ ποτήριο τοῦ*

αίματος όχι με υψωμένα τα χέρια αλλά σκυφτός και λέγοντας το Αμήν σαν να προσκυνείς με σεβασμό. Δέχου τον αγιασμό μεταλαμβάνοντας και από το αίμα του Χριστού» («Προσιών ούν, μη τεταμένοις τοις των χειρών καρποίς προσέρχου, μηδέ διηρημένοις τοις δακτύλοις· αλλά την αριστεράν θρόνον ποιήσας τη δεξιά, ως μελλούση βασιλέα υποδέχεσθαι, και κοιλάνας την παλάμην δέχου το σώμα του Χριστού, προσέρχου και τω ποτηρίω του αίματος, μη ανατείνων τας χείρας, αλλά κύπτων, και τρόπω προσκυνήσεως και σεβάσματος λέγων το Αμήν. Αγιάζου και εκ του αίματος μεταλαμβάνων Χριστού»)[14].

[1] Σκαρλάτου Δ. Βυζαντίου, Λεξικόν ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης καί καθαρευούσης, τόμ. Α΄, Ἀθήναι 1964, σ. 775.

[2] Δημ. Ν. Μωραΐτη, «Λαβίς», ἐν Θρησκευτικῇ καί Ἠθικῇ Ἐγκυκλοπαίδεια 8 (1966) 55.

[3] Ἦσ. 6, 6-7.

[4] Σωφρονίου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων, Λόγος περιέχων τήν ἐκκλησιαστικὴν ἅπασαν ἱστορίαν· καί λε-πτομερῆ ἀφήγησιν πάντων τῶν ἐν τῇ θεῖα ἱερουργίᾳ τελουμένων, PG 873, 3984C. Βλ. καί Ἰωάννου Μ. Φουντούλη, Λειτουργικὴ Α΄. Εἰσαγωγή στή θεῖα Λατρεία, Θεσσαλονίκη 32000, σ. 49.

[5] Ματθ. 26, 26-28. Πρβλ. Μάρκ. 14, 22-24. Λουκ. 22, 19-20. Α΄ Κορ. 11, 23-25.

[6] Νικήτα Πάσσαρη, Ἡ παράσταση τῆς Κοινωνίας τῶν Ἀποστόλων στή βυζαντινὴ τέχνη (6ος αἰ. - α΄ μισό 15ου αἰ.), Τόμος 1 - Κείμενο, Διδακτορικὴ Διατριβή, Ἀθήνα 2015.

[7] Georg Schöllgen (ἐκδ.), Didache zwölf-Apostel-Lehre, Barcelona - Rom - New York 1991, σ.122.

[8] Ἰουστίνου, Ἀπολογία, 65, PG 6, 428B.

[9] Ἰω. 19,34.

[10] Wilhelm Geerlings (ἐκδ.), Traditio Apostolica, Barcelona - Rom - New York 1991, σσ.292-296.

[11] Εὐσεβίου Καισαρείας, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Βιβλίο Ζ΄, 9, 4.

[12] Διαταγαί τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, VIII, Sources Chretiennes 336, 210 (= PG 1, 1109).

[13] Μεγάλου Βασιλείου, Ἐπιστολὴ 4Γ΄, PG 32, 485A.

[14] Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, Μυσταγωγικὴ Κατήχησις Ε΄, 21, 22, Sources Chrétiennes 126, 170-172.

[Διαβάστε ολόκληρη τη μελέτη εδώ](https://bit.ly/3hCIWwX)

<https://bit.ly/3hCIWwX>